

opusdei.org

Gorzkie Żale. Skarbnica polskiej duchowości i kultury

Wraz z początkiem Wielkiego Postu rozpoczynają się w Polsce Gorzkie Żale. Głęboko zakorzenione popularne nabożeństwo polegające na rozważaniu Męki Pańskiej, któremu towarzyszy śpiew w formie lamentu żałobnego, odbywające się w sześć niedziel Wielkiego Postu.

04-03-2025

Omnes ks. Ignacy Soler

W języku hiszpańskim słowo "procesja", a dokładniej wyrażenie "procesiones de Semana Santa" (procesje Wielkiego Tygodnia) jest czymś znajomym, istnieje ogólna wiedza o co chodzi, nawet jeśli pomija się inne aspekty wiary chrześcijańskiej. To samo można powiedzieć o śpiewie saety. Dla tych z nas, którzy mieli szczęście i łaskę przeżyć Wielki Tydzień na ulicach Sewilli, wspomnienie pasos przez wąskie uliczki dzielnicy Santa Cruz i usłyszenie saety, bolesnej, poruszającej i pełnej pasji, okrzyku wiary i miłości z balkonu, jest niezapomnianym przeżyciem. Tradycja ludowa nadal zachowuje formy manifestowania wiary, które są obecne siłą obyczaju.

Gorzkie Żale czyli gorzkie lamentey

Popularnym sposobem przeżywania i wyrażania chrześcijańskiej wiary w Mękę Jezusa Chrystusa w Polsce są Gorzkie Żale, które tłumaczy się jako Gorzkie Lamentey.

W języku hiszpańskim słowo "procesja", a dokładniej wyrażenie "procesiones de Semana Santa" (procesje Wielkiego Tygodnia) jest czymś znajomym, istnieje ogólna wiedza o co chodzi, nawet jeśli pomija się inne aspekty wiary chrześcijańskiej. To samo można powiedzieć o śpiewie saety. Dla tych z nas, którzy mieli szczęście i łaskę przeżyć Wielki Tydzień na ulicach Sewilli, wspomnienie pasos przez wąskie uliczki dzielnicy Santa Cruz i usłyszenie saety, bolesnej, poruszającej i pełnej pasji, okrzyku wiary i miłości z balkonu, jest niezapomnianym przeżyciem.

Tradycja ludowa nadal zachowuje formy manifestowania wiary, które są obecne siłą obyczaju.

Gorzkie Żale czyli gorzkie lamenty

Popularnym sposobem przeżywania i wyrażania chrześcijańskiej wiary w Mękę Jezusa Chrystusa w Polsce są Gorzkie Żale, które tłumaczy się jako Gorzkie Lamenty.

To popularne nabożeństwo polega na rozważaniu Męki Pańskiej wraz ze śpiewami w formie lamentu żałobnego. Ta pobożna praktyka odbywa się w sześć niedziel Wielkiego Postu, zawsze w kościołach, przed wystawieniem Najświętszego Sakramentu i trwa nieco ponad pół godziny w zależności od długości kazania pasyjnego prowadzonego przez dyżurnego kaznodzieję.

Medytacja Męki Pańskiej jest nieprzerwaną praktyką od początku chrześcijaństwa.

Celebracja eucharystyczna, a zwłaszcza anamneza, czyli wspomnienie, przypomina i aktualizuje misterium paschalne, czyli mękę, śmierć, zmartwychwstanie i wniebowstąpienie Pana naszego Jezusa Chrystusa. Dlatego niektórzy święci mawiali, że rozważanie Męki Pańskiej, nawet przez bardzo krótki czas, jest więcej warte niż rygorystyczny post o chlebie i wodzie przez cały rok.

Św. Jan Chryzostom utrzymywał, że to, czego nie mógł uzyskać dzięki własnym zasługom, zostało mu przyznane przez rany Pana Naszego Jezusa Chrystusa, i chciał nieustannie śpiewać o zwycięskich boleściach naszego Króla. "On, na krzyżu, pokonał odwiecznego wroga. Nasze

miecze nie są zakrwawione, nie byliśmy w walce, nie mamy ran, bitwy nawet nie widzieliśmy, a oto odnosimy zwycięstwo. Ich była walka, nasza korona. A ponieważ i my zwyciężyliśmy, musimy naśladować to, co w takich przypadkach czynią żołnierze: radosnymi głosami wywyższamy zwycięstwo, śpiewamy Panu hymny pochwalne" (PG 49, 596).

To popularne i pobożne rozważanie Męki Pańskiej, czyli Gorzkie Żale, zostało skomponowane na początku XVIII w. o strukturze zbliżonej do liturgicznego oficjum Laudes.

Po raz pierwszy modlono się nimi w 1707 roku w kościele Świętego Krzyża w Warszawie, przy Krakowskim Przedmieściu.

Każdy, kto kiedykolwiek widział zdjęcia zniszczeń Warszawy po II wojnie światowej, z pewnością ma w pamięci totalne ruiny ulicy z

kościółem i stojącą na gruzach postać upadłego Chrystusa, trzymającego jedną ręką krzyż, a drugą uniesioną ku niebu, z napisem Sursum Corde.

Kto dziś idzie tą słynną ulicą w Warszawie, może zobaczyć tego Chrystusa, z krzyżem i napisem, tuż przed kościołem Świętego Krzyża.

Rzemiosło "Gorzkie Żale

Oficjum Gorzkich Żali składa się z trzech części. Pierwsza część jest śpiewana w pierwszą i czwartą niedzielę Wielkiego Postu, druga część jest odprawiana w drugą i piątą niedzielę Wielkiego Postu, a trzecia część jest śpiewana w trzecią i szóstą niedzielę.

Struktura każdej części jest następująca:

1. Wystawienie Najświętszego Sakramentu w Monstrancji.

2. Pieśń "Zaproszenie" (wspólna dla wszystkich trzech części).

3. Recytacja intencji (w każdej części inna)

4. Odśpiewanie "Hymnu" (w każdej części inny)

5. Canto del Lamento del alma ante Jesús sufriente" (w każdej części inne, ale ze wspólnym refrenem).

6. Pieśń "Dialog duszy z Matką Bolesną" (również różne, ale i o wspólnym zarysie).

7. Śpiew modlitwy ejakulacyjnej "Za Twoją bolesną mękę" (trzykrotny i wspólny dla wszystkich trzech części).

8. Kazanie lub medytacja o Męce Pańskiej.

9. Błogosławieństwo Najświętszym Sakramentem.

Chwila modlitwy

Kilkakrotnie uczestniczyłem w Gorzkich Żalach, a raz zostałem zaproszony do prowadzenia i głoszenia kazań. Mogę powiedzieć, że jest to poruszające, jest to nabożeństwo pełne pietyzmu i uczucia, poruszające i zapraszające nas do modlitwy i przebłagania za nasze grzechy, które były i są powodem męki naszego Zbawiciela.

Ten, kto aktywnie uczestniczy w Gorzkich Żalach łatwo, poruszony łaską, napełnia się żalem za własne grzechy i pragnie zadośćuczynienia.

Niektóre zdania przytoczę we własnym, swobodnym tłumaczeniu tylko z pierwszej części.

Śpiew "Zaproszenia".

Można to również przetłumaczyć jako *Zadzwoń na* W tym pierwszym i

powszechnym śpiewie, od którego pochodzi nazwa - Gorzkie Żale, Gorzkie Lamenty - modli się i śpiewa mniej więcej w ten sposób: "Gorzkie lamenty przenikają nasze serca, a z naszych źrenic niech wypływają źródła żywych łez. Na widok Twojej męki, o Panie, słońce traci swoje ciepło, a nawet pokrywa się smutkiem. I aniołowie również pękają we łzach przy tak wielkim utrapieniu. Skała pęka, a Leżący wznosi się bez całunu! Co się dzieje? Całe stworzenie drży. Chryste, widok Twojej Męki napełnia moją duszę bólem. Uderz bez zwłoki w nasze twarde serca, a krew Twoich ran niech nas uratuje od upadku. Gdy wchodzę w Twoją Mękę, pęka mi serce.

Recytacja intencji.

Przepisuję teraz intencję pierwszej części.

"Z pomocą łaski Bożej rozpoczynamy rozważanie Męki Pana naszego Jezusa Chrystusa. Ofiarujemy ją Ojcu niebieskiemu ku czci i chwale Jego Boskiego Majestatu, pokornie dziękując Mu za Jego wielką i niezgłębianą miłość do rodzaju ludzkiego w tym, że zgodził się posłać swego Syna, aby zniósł okrutne męki, przyjmując śmierć na krzyżu.

Rozważania te ofiarujemy również z czcią Najświętszej Maryi Pannie, Matce Bolesnej, a także świętym, którzy wyróżnili się w nabożeństwie do Męki Jezusa Chrystusa.

W tej pierwszej części będziemy medytować nad tym, co wycierpiał Jezus Chrystus od momentu aresztowania w Ogrodzie Oliwnym do oskarżeń na swoim niegodziwym procesie.

Te oburzenia i wykroczenia przeciwko Panu, który cierpi za nas,

ofiarujemy za święty Kościół katolicki, za Najwyższego Papieża ze wszystkimi duchownymi, jak również za wrogów Krzyża Chrystusowego i za wszystkich niewierzących, aby Pan udzielił im łaski nawrócenia i pokuty".

Odśpiewanie "Hymnu".

Jest tam pięć śpiewanych zwrotek, z których tłumaczę pierwszą: "Żal przenika duszę i serce pęka z bólu. Słodki Jezus na kolanach w Ogrójcu modli się w pocie krwi i gotów jest umrzeć. Moje serce pęka".

Pieśń "Lament duszy przed cierpiącym Jezusem".

"Jezus, na śmierć okrutną przygotowany, cichy Baranek poszukiwany przez wszystkich, Jezus mój dobry umiłowany/ Jezus za trzydzieści monet wydany, dla

niewiernego ucznia zdradzony, Jezus mój dobry umiłowany/ ...".

Śpiewa się to i modli aż do dziesięciu zwrotek, a na koniec powtarza:

"Bądź błogosławiony i pochwalony, Jezu wcielony i zmaltretowany. Bądź na zawsze uwielbiony i wysławiany, mój dobry i umiłowany Boże".

Dla mnie tym, co najbardziej utkwilo w mojej duszy, jest ciągle powtarzanie "Jezu mój kochany! Refren, refren, który powtarza się bez przerwy, jak kochankowie nieustrudzenie powtarzający sobie: Kocham cię!

Pieśń "Dialog duszy z Matką Bolesną".

W tym śpiewanym dialogu pomiędzy Dziewicą a duszą chrześcijańską, Święta Maria rozpoczyna pierwszą zwrotkę i jest ona śpiewana tylko przez kobiety. Druga zwrotka jest

odpowiedzią ucznia i śpiewana jest tylko przez mężczyzn. Sześć wersów przeplata się w ten sposób. "O, jestem cierpiącą Matką, w agonii ogromnego bólu, z mieczem przeszywającym serce / Dlaczego, droga Matko, cierpisz tak wielkie bóleści / Dlaczego Twoje serce jest tak zranione / Dlaczego drżysz z zimna / ...". Kantyk kończy się pragnieniem duszy chrześcijańskiej: niech płacę z Tobą! Taki jest cel kantyku i medytacji Gorzkich Żali: aby chrześcijanin umiał patrzeć na bolejącego Chrystusa i Jego Matkę, aby jego serce zostało poruszone do współczucia, do nawrócenia, do żalu za grzechy własne i innych ludzi, do pobożnego płaczu, do łez miłości.

Następnie przychodzi przepowiadanie o jakimś misterium Męki Pańskiej.

Zgodnie z polskim zwyczajem trwa ona zwykle od dwudziestu do pół

godziny, ale obecnie staramy się, aby nie była dłuższa niż piętnaście minut, aby cała ceremonia Gorzkich Żali nie przekroczyła granicy jednej godziny. Kończy się błogosławieństwem Najświętszym Sakramentem.

Muzyka w polskiej liturgii

Oczywiście wszystkim śpiewom zawsze towarzyszy muzyka organowa. W Polsce na każdej mszy, także codziennej, zawsze śpiewa i gra organista. Muzyka jest bardzo obecna w polskiej liturgii.

Katedra Świata Hispanistycznego Katolickiego Uniwersytetu "Jana Pawła II" w Lublinie wydała hiszpańską wersję Gorzkich Żali, Gorzkich Lamentów, ze wszystkimi tekstami trzech części i z dodatkami muzycznymi. Posiada ona prolog kardynała Omelli, a jej trzecie wydanie ukaże się w 2020 roku.

.....

pdf | dokument generowany
automatycznie z [https://opusdei.org/pl-
pl/article/gorzkie-zale-skarbnica-
polskiej-duchowosci-i-kultury/](https://opusdei.org/pl-pl/article/gorzkie-zale-skarbnica-polskiej-duchowosci-i-kultury/)
(07-03-2026)